

Розділ 4

Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

УДК 355.40

DOI: <https://doi.org/10.31732/2707-9155-2019-35-140-147>

Перспективи запровадження інституту приватної детективної діяльності в Україні

Француз А.Й.

*Герой України, Заслужений юрист України,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна
тел.: (050) -33-944 -02 , e-mail: AnatoliyFJ@krok.edu.ua
ORCID: 0000-0003-2861-1252*

Галагоза В.О.

*Аспірант, ВНЗ «Університет «КРОК»,
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна
тел.: (066)-31-653-65, e-mail: vankif15@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2989-9887,*

Prospects for introduction of private detective activity institute in Ukraine

Frantsuz A.J.

*Hero of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine
Doctor of Laws Sciences, Professor,
Professor of Department of State Legal Disciplines,
“KROK” University, st. Tabirna, 30-32, 03113, Kyiv, Ukraine
тел.: (050) -33-944 -02 , e-mail: AnatoliyFJ@krok.edu.ua
ORCID: 0000-0003-2861-1252*

Halahoza V.O.

Postgraduate student, "KROK" University,
st. Tabirna, 30-32, 03113, Ukraine
tel.: (066)-31-653-65, e-mail: vankif15@gmail.com
ORCID:0000-0002-2989-9887

Анотація. У статті досліджено перспективи запровадження інституту приватної детективної діяльності в Україні. Автор статті розкриває проблемні аспекти запровадження інституту приватної детективної діяльності в Україні. В статті проаналізовано законодавство України та міжнародні договори які регулюють діяльність приватних детективів. Досліджується питання адаптації інституту приватної детективної діяльності до правового поля України та подальшого його розвитку. Зазначаються перелік нормативно-правових актів, які містять суперечність щодо діяльності приватного детектива в Україні. Акцентовується увага на можливих негативних та позитивних аспектах діяльності приватних детективів. Зазначено пропозиції по вирішенню питань законодавчого регулювання приватної детективної діяльності. Звертається увага на перелік обов'язкових положень які повинен містити закон який буде регулювати приватну детективну діяльність. Зазначається вичерпний перелік повноважень приватного детектива. Аналізується сучасний стан розвитку інституту приватної детективної діяльності в Україні. Зазначається конкретний перелік конституційних прав та свобод людини і громадянина які можуть бути порушені при здійсненні приватної детективної діяльності, зокрема права людини на невтручання в особисте життя та сімейне життя. Проаналізовано етапи законодавчої процедури щодо законопроекту про приватну детективну діяльність. Зазначаються правові підстави та організаційно-правові форми здійснення приватної детективної діяльності. Аналізується перелік принципів на яких повинна базуватися діяльність приватного детектива в Україні. Проаналізовано зарубіжний досвід діяльності інституту приватного детектива. Наводиться порівняльна характеристика приватної детективної діяльності та діяльності державних правоохоронних інституцій. Наголошується на необхідності запровадження іноземного досвіду для здійснення приватної детективної діяльності в Україні. Обґрунтовується посилення відповідальності приватних детективів за порушення норм законодавства при здійсненні професійної діяльності. Зазначаються запобіжники порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина через прийняття відповідних нормативно - правових актів.

Ключові слова: приватна детективна діяльність, приватний детектив, інститут приватного детектива.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 11.

Annotation. The article explores the prospects of establishing an institute of private detective activity in Ukraine. The author of the article reveals the problematic aspects of establishing an institute of private detective activity in Ukraine. The article analyzes the legislation of Ukraine and international treaties governing the activity of private detectives. The issue of adaptation of the private detective activity institute to the legal field of Ukraine and its further development is investigated. The list of legal acts that contradict the activity of a private detective in Ukraine is noted. Attention is drawn to possible negative and positive aspects of private detectives. Suggestions for resolving the issues of legislative regulation of private detective activity are stated. Attention is drawn to the list of mandatory provisions that must be contained in the law governing private detective activity. An exhaustive list of the powers of a private detective is indicated. The

current state of development of the Institute of Private Detective Activity in Ukraine is analyzed. A specific list of constitutional rights and freedoms of a person and a citizen, which may be violated in the exercise of private detective activity, in particular the human right to non-interference with privacy and family life, is noted. The stages of the legislative procedure on the draft law on private detective activity are analyzed. Legal grounds and organizational - legal forms of private detective activity are indicated. The list of principles on which the activity of a private detective in Ukraine should be based is analyzed. The foreign experience of the activity of the private detective institute is analyzed. The comparative characteristics of private detective activity and the activity of state law enforcement institutions are given. The necessity of introducing foreign experience for private detective activity in Ukraine is emphasized. Increased responsibility of private detectives for violation of the rules of the law in carrying out professional activity is substantiated. Fuses of violation of the constitutional rights and freedoms of the person and the citizen by adoption of the corresponding normative - legal acts are noted.

Keywords: private detective activity, private detective, institute of private detective.
Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 11.

Постановка проблеми

Міжнародний досвід країн демократії засвідчує необхідність розроблення вітчизняної системи, яка дозволить функціонувати приватним детективним агентствам. Приватна детективна діяльність в Україні законодавчо неврегульована. В законах немає прямої заборони на здійснення детективної діяльності, але й немає і законодавчого її регулювання. Проте їх виникнення і поширення на території України, навіть без належного правового регулювання, свідчить про об'єктивну затребуваність з боку суспільства у їх діяльності, але відсутність контролю та належного правового регулювання створює сприятливі передумови для здійснення правопорушення. Тому актуальним питанням на сьогодні є дослідження можливості запровадження інституту приватної детективної діяльності в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Науковці до цього часу не приділяли значної уваги запровадженню інституту приватної детективної діяльності в Україні, хоча окремі з них, досліджуючи діяльність приватної детективної діяльності, частково торкалися даної

теми, зокрема, серед них слід відзначити: І.Б. Гончаренко, Ю.О. Михайлова, С.К. Даниленка В.І. Литвиненка, А.Й. Француза, В.В. Корольову.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

На даний час питання легалізації приватної детективної діяльності в Україні обмежується невеликою кількістю наукових праць. Питання дослідження запровадження інституту приватних детективів в Україні на даний час є досить актуальним. Вона викликана динамічними змінами у суспільно-політичному житті та економічному поступі України. [1]. Актуальність питання законодавчого забезпечення приватної детективної діяльності підтверджується як результатами розгляду проектів законів уже поданих до Верховної Ради України, так і науковими роботами у даній галузі. Тому автор статті звернув особливу увагу на можливість запровадження інституту приватної детективної діяльності в аспекті адаптації даного інституту в законодавство України.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження перспектив запровадження інституту приватної детективної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження

У травні 2012 року було створено «Всеукраїнську асоціацію приватних детективів», до складу даної асоціації входять майже 50 підприємств, які надають послуги у сфері приватної детективної діяльності. На території країни створюються детективні агентства, правові підстави і характер діяльності яких виглядає сумнівними. На даний час приватна детективна діяльність продовжує розвиватися. Приватні детективи в Україні посилаються як на підставу своєї діяльності на Національний класифікатор професій України, затверджений наказом Державного комітету з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11.10.2010 №0457609-10. Згідно з документом приватна детективна діяльність отримала код КВЕД: 80.30 «Проведення розслідування», який містить у собі «діяльність з розслідування та діяльність детективів», а також «будь-яку діяльність приватних детективів незалежно від типу клієнта або цілей розслідування» (код 80.30) [2].

Відповідно до Закону України «Про інформацію», на який також посилаються приватні детективи у своїй діяльності, з клієнтом укладається договір з приводу надання у переважній більшості інформаційно-аналітичних послуг, а не детективних. Виходячи з вище зазначеного логічним постає питання про законодавче регулювання діяльності приватних детективів в Україні. Виникає питання, починаючи з 1990 року чому Верховна Рада України практично ніколи не знімала з порядку денного питання про прийняття закону, що регулює діяльність детективів. На жаль на даний час закон так і не прийнято. Тільки у період з 2000 по 2015 р. було внесено і зареєстровано вісім законопроектів про приватну детективну діяльність. Участь

у створенні цих законопроектів брали провідні в Україні науковці і практики. Останній проект № 3726 нині пройшов перше читання у Верховній Раді України. Така багата практика законотворчої діяльності у галузі приватної детективної діяльності вимагає ґрунтовного осмислення і виокремлення найбільш вдалих положень, які можуть бути використані у майбутньому законі. Приватна детективна діяльність може розглядатися як один із альтернативних недержавних механізмів забезпечення прав людини і громадянина [3].

Впровадження в Україні інституту приватного детектива і подальша його правова регламентація є відповідальним кроком, який вимагає ретельного дослідження усіх позитивних та негативних наслідків, що можуть впливати із цього, з урахуванням історичної тягlosti, історико-філософського осмислення, демократичних підходів цивілізаційних канонів науки і практики Європейських народів демократичних держав.

Супротивники інституту приватних детективів зазначали, що запровадження детективної діяльності в Україні призведе до порушення прав і свобод громадян, зокрема права людини на невтручання в особисте життя та сімейне життя, закріплене у ст. 31 Конституції України [4], ст. 18 Європейської конвенції із захисту прав людини та основоположних свобод, ст. 11 Закону України «Про інформацію» [5]. Стаття 182 Кримінального Кодексу України встановлює юридичну відповідальність за порушення недоторканності приватного життя. Предметом злочину є конфіденційна інформація про особу. Нею є відомості про приватне життя особи, що становлять її особисту чи сімейну таємницю (зокрема, інформація про освіту, сімейний стан, релігійність, стан здоров'я, дату і місце народження, майновий стан та інші персональні дані про

особу). Особисту таємницю становлять відомості про приватне життя конкретної особи, які ця особа бажає зберегти у таємниці від інших осіб. Такими відомостями можуть бути відомості про її здоров'я, хобі, особливості сімейних стосунків. Сімейна таємниця – відомості про приватне життя членів окремої сім'ї чи декількох сімей, які вони бажають зберегти у таємниці від сторонніх осіб.

Для того, щоб приватна детективна діяльність узгоджувалася з недоторканістю приватного і сімейного життя, вона підлягає належній правовій регламентації. Законодавчо повинні бути закріплені наступні норми: по-перше, перелік детективних прав має бути вичерпним (більшість законопроектів містять не вичерпний перелік прав приватного детектива); по-друге, окремі дії суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності повинні проводитися виключно за згодою фізичних та юридичних осіб; по-третє, вимагає чіткої регламентації порядок проведення внутрішнього огляду суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності споруд, приміщень, інших об'єктів; по-четверте, існує необхідність у визначенні порядку та вимог щодо змісту, оформлення, строків розгляду письмового звернення приватного детектива (приватного детективного агентства) до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб [6].

Аналізуючи вище зазначене можна зробити висновок, що закон, який повинен буде регулювати приватну детективну діяльність в Україні повинен чітко окреслювати компетенцію приватних детективів при здійсненні професійної діяльності. Надзвичайно важливо не тільки легалізувати приватну детектив-

ну діяльність, а й встановити належний контроль з боку держави, встановивши гарантії захисту конституційних прав та свобод. Унормування детективної діяльності в Україні є необхідним не тільки з позиції визначення правового статусу приватного детектива, прав і повноважень, організаційно-правових форм їхньої діяльності але із позиції того, що приватна детективна діяльність тісно пов'язана із конституційними правами людини і громадянина. Легалізація приватної детективної діяльності в Україні на засадах суворого дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина дозволить розширити перелік послуг, які можуть надаватися приватними детективами з питань розшуку зниклого майна, виявлення порушень прав інтелектуальної власності а саме незаконне використання товарних знаків [7].

Враховуючи вимоги Європейської конвенції з прав людини, норм Конституції України щодо дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина в сфері недоторканості житла, гарантування таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, заборони збирання, зберігання, використання та поширення інформації про особу без її згоди мають бути уточненими окремими положення проекту Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», а сама приватна детективна діяльність має здійснюватися із суворим дотримання принципу верховенства права. Загалом легалізація приватної детективної діяльності в Україні збільшить можливість громадян у захисті своїх конституційних прав, свобод та законних інтересів; закладе законодавчу основу для створення нових робочих місць; збільшить надходження до бюджету за рахунок сплати суб'єктами приватної детективної діяльності податків; дасть

можливість підвищити відповідальність правоохоронних органів держави в питаннях реагування на потреби громадян та суспільства; зумовить процес інтеграції приватного детективного підприємництва України в діяльність Всесвітньої асоціації детективів; підвищить імідж України як демократичної, правової, соціальної держави серед країн світу [8].

Однією із перепон легалізації приватної детективної діяльності в Україні є суперечність нормам кримінально-процесуального законодавства. Детективам надано можливість збирати докази в рамках кримінального провадження. А це є неприпустимим для такого виду діяльності. Але з одного боку детективам надано право збирати лише відомості та дані, які можуть бути визнані доказами лише після дослідження у суді (ст. 23 Кримінального Процесуального Кодексу України) [9]. Також здійснення зовнішнього спостереження на відкритій місцевості суперечить Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», так як це компетенція виключно оперативних підрозділів. Зовнішнє спостереження в розрізі закону «Про оперативно-розшукову діяльність» здійснюється «із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів». Відтак, зовнішнє спостереження без застосування таких засобів не буде вважатись оперативно-розшуковою діяльністю. Відповідно до ч. 5 статті 246 Кримінального Процесуального Кодексу України за рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи. Тобто, можна зробити висновок про те, що є можливим залучення приватного детектива [10].

Отже, у контексті вищезазначеного, діяльність приватних детективів за умови належної правової регламентації

може узгоджуватися з недоторканістю особистого та сімейного життя [11]. Доцільно також у разі легалізації детективної діяльності доповнити Кримінальний Кодекс України та Кодекс України про адміністративні правопорушення нормами, які встановлювали б відповідальність за перевищення повноважень службовців приватних охоронних або детективних служб та використання технічних засобів отримання інформації, що порушують таємницю особистого життя, телефонних переговорів тощо [12].

За змістом приватна детективна діяльність наближена до правоохоронної системи. Водночас, досліджуючи особливості здійснення детективної діяльності в інших країнах, фахівцями зазначається, що приватна детективна діяльність відрізняється від правоохоронної діяльності, здійснюваної державними органами, за такими ознаками: приватна детективна діяльність здійснюється на договірній основі й розрахована на отримання прибутку; приватна детективна діяльність базується на договірних відносинах, де чітко визначені межі й час виникнення та припинення цих відносин; особи, які здійснюють приватну розшукову діяльність, не наділені повноваженнями посадових осіб правоохоронних органів і в разі порушення своїх обов'язків несуть відповідальність в іншому порядку, ніж посадові особи державних правоохоронних органів; приватна детективна діяльність носить переважно превентивний характер. Компетенція цих структур закінчується (переходить до державних правоохоронних органів) у разі скоєння злочинних дій стосовно клієнта [13].

Висновки

У багатьох країнах світу приватна детективна діяльність ефективно доповнює діяльність правоохоронних орга-

нів та відіграє важливу роль у протидії злочинності, оскільки результати їх діяльності можуть бути використані як докази в суді при розгляді майже усіх категорій справ. При прийнятті Закону «Про приватну детективну діяльність» слід звернути особливу увагу на розроблення дієвих механізмів, які надавали б приватним детективам реальні можливості для збору різного роду інформації, забезпечували їм максимальне сприяння в її отриманні, а також гарантували

їх особисту безпеку та встановлення конкретного переліку повноважень приватного детектива для недопущення порушення конституційних прав та свобод людини та громадянина при здійсненні професійної діяльності.

Особливої ваги набуває потреба у запровадженні іноземного досвіду держав з його наступною адаптацією до національних правових, суспільних економічних, реалій та з урахуванням перспектив подальшого розвитку в даній галузі.

Література

1. Француз А.Й. Становлення, розвиток, діяльність інституцій приватних детективів: вітчизняна і зарубіжна практика. Теоретико-правові аспекти. *Теоретико-правові засади становлення, розвитку та діяльності інституту приватних детективів: вітчизняна та зарубіжна практика*: тези міжнародної науково-практичної конференції, 2 берез. 2017 року. Київ: Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК», 2017. С. 4-16.
2. Юрко С.С. Недержавна охоронна і правоохоронна діяльність в Україні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. / Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2017. 252 с.
3. Корольова В.В. Суб'єкти приватної детективної діяльності в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина. *Теоретико-правові засади становлення, розвитку та діяльності інституту приватних детективів: вітчизняна та зарубіжна практика*: тези міжнародної науково-практичної конференції, 2 берез. 2017 року. Київ: Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК», 2017. С. 110-113.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 15.04.2019). Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення 15.04.2019)
6. Засць А. Приватна детективна діяльність в Україні і конституційні права людини. *Теоретико-правові засади становлення, розвитку та діяльності інституту приватних детективів: вітчизняна та зарубіжна практика*: тези міжнародної науково-практичної конференції, 2 берез. 2017 року. Київ: Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК», 2017. С. 58-64.
7. Гончаренко І. Б., Михайлова Ю.О. Проблемні питання законодавчих пропозицій щодо легалізації приватної детективної діяльності в Україні. *Публічне право*. 2016. № 2, С. 196-203. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2016_2_28 (дата звернення 21.03.2019)
8. Даниленко С. К. Поняття, зміст детективних послуг та перспективи їх розвитку в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 3. С. 84-86. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2015_3_27 (дата звернення 21.03.2019)
9. Кримінальний процесуальний кодекс України: № 4651-VI від 13 квітня 2012 р. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 16.03.2019)
10. Риженко І.М. Приватна детективна діяльність в Україні в контексті реалізації права на особисте життя. *Митна справа*. 2013, №1. С. 385-389.
11. Підюков П.П. Проблеми легалізації в Україні приватної детективної діяльності та започаткування спеціальної підготовки її суб'єктів. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*, 2016. № 2. С. 165-177.
12. Курта Є.О. Проблеми законодавчого врегулювання здійснення приватної детективної

діяльності в Україні на сучасному етапі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 4, С. 254-260.

13. Ведерніков Ю.А. Правоохоронна діяльність в Україні: теоретико-правовий аспект. Дніпро: Знання України, 2015. 219 с.

Reference

1. Frantsuz, A. (2017), "Formation, development, activity of institutions of private detectives: domestic and foreign practice. Theoretical and legal aspects", *Teoretyko-pravovi zasady stanovlennia, rozvytku ta diial'nosti instytutu pryvatnykh detektyviv: vitchyzniana ta zarubizhna praktyka* [Theoretical and Legal Foundations of the Establishment, Development and Activity of the Institute of Private Detectives: Domestic and Foreign Practice], Mizhnarodnoi naukovo-praktychna konferentsiya [International scientific and practical conference], «KROK» University, Ukraine, pp. 4-16.
2. Yurko, S.S. (2017), "Non-state security and law enforcement activities in Ukraine", Abstract of Ph.D. dissertation, International Law, National University "Odessa Law Academy", Kyiv, Ukraine.
3. Korolova, V.(2017), "Subjects of private detective activity in the mechanism of ensuring the rights and freedoms of the individual and the citizen", *Teoretyko-pravovi zasady stanovlennia, rozvytku ta diial'nosti instytutu pryvatnykh detektyviv: vitchyzniana ta zarubizhna praktyka* [Theoretical and Legal Foundations of the Establishment, Development and Activity of the Institute of Private Detectives: Domestic and Foreign Practice], Mizhnarodnoi naukovo-praktychna konferentsiya [International scientific and practical conference], «KROK» University, Ukraine, pp. 110-113.
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Constitution of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/lavs/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (Accessed 15 April 2019)
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "On information", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/lavs/show/2657-12> (Accessed 15 April 2019)
6. Zaec, A (2017), "The private detective activity in Ukraine and constitutional rights of human", *Teoretyko-pravovi zasady stanovlennia, rozvytku ta diial'nosti instytutu pryvatnykh detektyviv: vitchyzniana ta zarubizhna praktyka* [Theoretical and Legal Foundations of the Establishment, Development and Activity of the Institute of Private Detectives: Domestic and Foreign Practice], Mizhnarodnoi naukovo-praktychna konferentsiya [International scientific and practical conference], «KROK» University, Ukraine, pp. 58-64.
7. Honcharenko, I. B. and Mykhajlova, Yu. O. (2016), "Problematic issues of legislative proposals on the legalization of private detective activity in Ukraine", *Publichne pravo*, vol. 2, pp. 196-203. available at: https://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2016_2_28 (Accessed 21 March 2019)
8. Danylenko, S. K. (2015), "Concept, content of detective services and prospects for their development in Ukraine", *Pivdennoukrains'kyj pravnychyj chasopys*, vol. 3, pp. 84-86, available at: https://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2015_3_27 (Accessed 21 March 2019)
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Criminal Procedure Code of Ukraine, available at: <https://zakon5.rada.gov.ua/lavs/show/4651-17> (Accessed 16 March 2019)
10. Ryzhenko, I.M. (2013), "Private detective activity in Ukraine in the context of the exercise of the right to privacy", *Mytna sprava*, vol. 1, pp. 385-389.
11. Pidiukov, P.P. (2016), "Problems of legalizing private detective activity in Ukraine and launching special training for its subjects", *Yurydychnyj chasopys Natsional'noi akademii vnutrishnikh sprav*, vol. 2, pp. 165-177.
12. Kurta, Ye.O. (2017), "Problems of legislative regulation of private detective activity in Ukraine at the present stage", *Naukovyj visnyk Dnipropetrovs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, vol. 4, pp. 254-260
13. Vediernikov, Yu. A. (2015), *Pravookhoronna diial'nist'v Ukraini: teoretyko-pravovyy aspekt* [Law Enforcement in Ukraine: Theoretical and Legal Aspects], Znannia Ukrainy, Dnipro, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 01.05.2019 року